

Σημείωμα πολιτικής

Μάιος 2024

Ανάπτυξη ικανοτήτων για την κλιματική προσαρμογή και την υγιή γήρανση: ελλείψεις στην προσφορά εκπαιδευτικών ευκαιριών για επαγγελματίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας

Το πλαίσιο της μελέτης

- Οι ηλικιωμένοι που είναι ήδη ευάλωτοι λόγω της κατάστασης της υγείας τους κινδυνεύουν δυσανάλογα από την κλιματική αλλαγή.
- Οι λύσεις για την κλιματική αλλαγή και οι παρεμβάσεις δημόσιας υγείας ή υγιούς γήρανσης σπάνια έχουν μέχρι στιγμής συνδυαστική δράση.
- Οι ευκαιρίες εκπαίδευσης και κατάρτισης για επαγγελματίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας δεν επικεντρώνονται στη σχέση κλιματικής αλλαγής-υγείας-γήρανσης.

Σύνοψη των ευρημάτων

- Οι επαγγελματίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας χρειάζονται επείγοντως ειδική εκπαίδευση και κατάρτιση για την κλιματική αλλαγή-υγεία-γήρανση.
- Σε όλες τις χώρες της ΕΕ πρέπει να αναπτυχθούν πλαίσια ειδικών ανά επάγγελμα ικανοτήτων ή/και κατευθυντήριων οδηγιών για την κλιματική αλλαγή, την υγεία και τη γήρανση.
- Οι εκπαιδευτικοί καθώς και οι λεγόμενοι «πρωταθλητές» πρέπει να εκπαιδευτούν σχετικά με τη σχέση κλιματικής αλλαγής-υγείας-γήρανσης για να εφαρμόσουν την άμεσα αναγκαία αλλαγή τόσο εντός των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όσο και των οργανισμών υγείας και κοινωνικής φροντίδας.

Εισαγωγή

Γινόμαστε μάρτυρες αλλαγών που προκαλούνται από τον άνθρωπο στο κλιματικό σύστημα σε μια άνευ προηγουμένου κλίμακα¹. Μαζί με την εξελισσόμενη κλιματική κρίση, η αυξημένη μακροζωία και τα μειωμένα ποσοστά γονιμότητας οδήγησαν σε έναν ολοένα και πιο γηρασμένο ευρωπαϊκό πληθυσμό όπου, δυστυχώς, η παράταση της διάρκειας ζωής δεν αντιστοιχεί πάντα σε ζωή με καλύτερη υγεία. Αυτό αυξάνει το εύρος των κινδύνων για την υγεία που σχετίζονται με το κλίμα, καθώς οι ηλικιωμένοι που βιώνουν ήδη κάποια ευαλωτότητα λόγω της κατάστασης της υγείας τους κινδυνεύουν δυσανάλογα από την κλιματική αλλαγή μέσω πολλών μηχανισμών². Παραδόξως, μέχρι σήμερα, οι λύσεις για την κλιματική αλλαγή και οι παρεμβάσεις για τη δημόσια υγεία ή την υγιή γήρανση σπάνια έχουν συνδυαστική δράση. Η κλιματική αλλαγή δεν αναφέρεται σχεδόν καθόλου στα έγγραφα στρατηγικής πολιτικής για την υγεία ή την ενεργό γήρανση^{3,4}. Επιπλέον, λείπει η αναφορά στις ιδιαίτερες ανάγκες και την ενεργό ένταξη των ηλικιωμένων πολιτών για τη μετατροπή των σημερινών κοινωνιών ώστε να γίνουν «ανθεκτικές στην κλιματική αλλαγή και φιλικές προς τη γήρανση». Για να διασφαλιστεί η ενδυνάμωση των ηλικιωμένων αναφορικά με την κλιματική αλλαγή, απαιτείται επείγοντως η γενική ευαισθητοποίηση αλλά και η ειδική γνώση σχετικά με την κλιματική αλλαγή, τον περιορισμό της και την προσαρμογή και την ανθεκτικότητα, τόσο μεταξύ των ιδίων των ηλικιωμένων όσο και εκείνων που εργάζονται άμεσα μαζί τους.

Σύνοψη της έρευνας

Για την αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης της εκπαίδευσης και της περαιτέρω κατάρτισης των επαγγελματιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας στην κλιματική αλλαγή, την υγεία και τη γήρανση, μια Ευρωπαϊκή Συμμαχία φορέων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και παροχής υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας πραγματοποίησε το 2022 ανάλυση αναγκών, η οποία περιελάμβανε α) ανάλυση των υφιστάμενων εκπαιδευτικών δυνατοτήτων σχετικά με την κλιματική αλλαγή, την υγεία και τη γήρανση β) βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με τη σχέση κλιματικής αλλαγής-υγείας-γήρανσης. γ) διαδικτυακή έρευνα σε εκπαιδευτικούς και εργαζόμενους σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας και δ) συνεντεύξεις μέσω ομάδων εστίασης σε φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας.

Αποτελέσματα έρευνας

Η ανάλυση αναγκών έδειξε ότι:

1. Η διεθνής επιστημονική βιβλιογραφία που επικεντρώνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων εντός του πλέγματος κλιματικής αλλαγής-υγείας κυριαρχείται από αγγλόφωνες χώρες. Αν και σε ορισμένες από τις μελέτες γίνεται αναφορά σε ευάλωτες ομάδες, σχεδόν δεν υφίσταται καμία ειδική επικέντρωση στον πληθυσμό που γηράσκει.
2. Οι διαθέσιμες εκπαιδεύσεις για την κλιματική αλλαγή και την υγεία που περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων πηγών εκπαίδευσης της Planetary Health Alliance δεν έχουν ειδική αναφορά στη σχέση κλιματικής αλλαγής-υγείας-γήρανσης.
3. Οι οργανισμοί παροχής υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας εφαρμόζουν όλο και περισσότερο περιβαλλοντικές και ενεργειακές στρατηγικές και δραστηριότητες για τον περιορισμό της κλιματικής αλλαγής. Ωστόσο, εκτός από τη διαχείριση κρίσεων, οι στρατηγικές προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και οι στρατηγικές/κατευθυντήριες οδηγίες που υποστηρίζουν ή/και προστατεύουν τις ευάλωτες στην κλιματική αλλαγή ομάδες εξακολουθούν να είναι σχεδόν ανύπαρκτες.
4. Όσον αφορά στην υγιή γήρανση, μόνο μια μειονότητα επαγγελματιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας (έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε πέντε χώρες της ΕΕ) ανέφερε ότι υπάρχουν συγκεκριμένες πρακτικές για την κλιματική αλλαγή στον φορέα όπου εργάζονται, με τους περισσότερους από αυτούς να υποδεικνύουν την ανάγκη για ανανέωση/ αναβάθμιση των δεξιοτήτων στις προκλήσεις που προκαλούνται από τις κλιματικές κρίσεις και τη γήρανση του πληθυσμού.
5. Οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τους κύριους λόγους για τον αποκλεισμό της κλιματικής αλλαγής από τα προγράμματα σπουδών των επαγγελματιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας ως α) έλλειψη συνειδητοποίησης των εκπαιδευτικών ότι η κλιματική αλλαγή επηρεάζει την υγεία, β) υπερφορτωμένα προγράμματα σπουδών στα επαγγέλματα υγείας και κοινωνικής φροντίδας, γ) την καινοτομία του θέματος και δ) έλλειψη πλαισίου/κατευθυντήριας οδηγίας σε επίπεδο οργανισμού. Δήλωσαν επίσης ότι η ενσωμάτωση της κλιματικής αλλαγής στη διδασκαλία υστερεί σε σχέση με τις απαιτήσεις στην πράξη.

Συμπεράσματα

Οι επαγγελματίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας έχουν άμεση ανάγκη από ειδική εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή για να μπορέσουν να υποστηρίξουν τη μετάβαση σε μια Ευρώπη ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή. Αν και γνωρίζουν για τις κλιματικές κρίσεις και τον ολοένα και πιο σοβαρό αντίκτυπο στην υγεία, δεν διαθέτουν ειδικές γνώσεις και ικανότητες για να προσαρμόσουν τις εργασιακές τους πρακτικές και να υποστηρίξουν τους πιο ευάλωτους στην προσαρμογή στη νέα πραγματικότητα και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ανθεκτικότητας. Το υπάρχον εκπαιδευτικό κενό σχετικά με την συμπερίληψη των επιπτώσεων στην υγεία από την κλιματική αλλαγή στην (περαιτέρω) κατάρτιση των επαγγελματιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας, εντοπίζεται στη βιβλιογραφία από ειδικούς και από επαγγελματίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας αλλά και εργαζόμενους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην επαγγελματική κατάρτιση. Ωστόσο, η ανάγκη για ειδική εις βάθος εκπαίδευση σχετικά με την (ενεργό) γήρανση, την υγεία και την κλιματική αλλαγή διατυπώνεται μόνο από εκείνους που εργάζονται άμεσα με αυτήν την αυξανόμενη πληθυσμιακή ομάδα, οι οποίοι έχουν ήδη έρθει αντιμέτωποι από πρώτο χέρι με την ευαλωτότητα των ηλικιωμένων από την κλιματική αλλαγή και την επακόλουθη ανάγκη για στρατηγικές ανθεκτικότητας και προσαρμογής.

Συστάσεις πολιτικής

Στην ανοιχτή επιστολή της για το 2021, η Ομάδα Εργασίας της Κοινωνίας των Πολιτών του ΠΟΥ για την προώθηση της δράσης για την κλιματική αλλαγή και την υγεία κάλεσε ήδη όλα τα πανεπιστήμια και τους εκπαιδευτικούς φορείς να ενισχύσουν την εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή για όλους τους επαγγελματίες υγείας⁵. Λαμβάνοντας υπόψη τον ολοένα και πιο γηρασμένο ευρωπαϊκό πληθυσμό, αυτή η πρόσκληση πρέπει να επεκταθεί ώστε να συμπεριλάβει ειδική εστίαση στην (υγιή και ενεργό) γήρανση στην εκπαίδευση και την περαιτέρω κατάρτιση των επαγγελματιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας σε όλες τις χώρες της ΕΕ.

- 1) **Πρώτο σημείο:** Πρέπει να αντιμετωπιστούν διαρθρωτικά εμπόδια στον εκπαιδευτικό τομέα και στις υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας, καθώς τα υπάρχοντα προγράμματα σπουδών και οι συνθήκες εργασίας των επαγγελματιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας δεν αφήνουν χώρο για την αντιμετώπιση ενός ακόμη «δύσκολου ζητήματος», όπως η κλιματική αλλαγή. Αυτό δεν μπορεί να γίνει μεμονωμένα από τους φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής φροντίδας και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, αλλά χρειάζεται υποστήριξη σε πολιτικό επίπεδο.
- 2) **Δεύτερο σημείο:** Πρέπει να υλοποιηθούν εκπαιδύσεις για επαγγελματίες υγείας και κοινωνικής φροντίδας, που να είναι συγκεκριμένες για τις ανάγκες των ομάδων-στόχων. Αυτές περιλαμβάνουν σύντομες, μικρής έκτασης εκπαιδευτικές ενότητες που εστιάζουν στην εύκολη εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων, καθώς και πιο εντατικά προγράμματα για επιλεγμένους «πρωταθλητές» με υψηλό κίνητρο και την ευκαιρία να κάνουν αλλαγές.
- 3) **Τρίτο σημείο:** Για όσους εργάζονται στον τομέα της εκπαίδευσης, χρειάζονται επειγόντως ειδικές κατευθυντήριες οδηγίες σε επίπεδο φορέα ή επαγγελματικής ένωσης για να διασφαλιστεί ο επαναπροσδιορισμός του περιεχομένου των προγραμμάτων σπουδών και να εξοικονομηθεί χρόνος και οικονομικοί πόροι για ατομική ανάπτυξη δεξιοτήτων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και σχετικά θέματα.

References

1. IPCC (2023). Summary for Policymakers. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland.
2. WHO (2020). WHO global strategy on health, environment and climate change: the transformation needed to improve lives and well-being sustainably through healthy environments. Geneva: World Health Organization.
3. Decade of Healthy Ageing: <https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing>
4. Green Paper of Ageing (2021). https://commission.europa.eu/system/files/2021-06/green_paper_ageing_2021_en.pdf
5. WHO (2021). A call for strengthening climate change education for all health professionals. An open letter to universities and all education stakeholders. WHO-CS Working Group to advance action on Health and Climate Change.

Αυτό το σημείωμα πολιτικής συντάχθηκε από την Διπλωματούχο Ψυχολόγο Andrea Stitzel για τη Συμμαχία CHAnGE ως μέρος της έρευνας που διεξήχθη για το έργο Erasmus+ Partnership for Innovation: Climate change and healthy AgeinG: co-creating E-learning for Resilience and adaptation.

Ευχαριστίες και χρηματοδότηση:

Το έργο CHAnGE συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αναγνωριστικό έργου: 101109005 στο πρόγραμμα ERASMUS2027.

[chAnGE Website](#) | [chAnGE Youtube channel](#)

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (ΕΑΕΑ). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΕΑΕΑ δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.